

van 'La Moustique' ontdekten

De drie kunstwerken die Duitsland twee weken geleden teruggaf, waren geïdentificeerd door een Franse kunsthistorica. Uit de kunstberg van ruim 1.500 werken die nazi-inkoper Hildebrand Gurlitt naliet, had Emmanuelle Polack na jaren archiefwerk kunnen achterhalen dat ze aan de familie Dorville toebehoorden. Ze was erachter gekomen dat tijdens de Tweede Wereldoorlog enkele opmerkelijke veilingen hadden plaatsgevonden in Nice.

Polack stootte op een veiling in juni 1942 die aangekondigd werd als *Vente du cabinet d'un amateur parisien*. Toen ze in het archief de pv's terugvond van die veiling, sloeg haar hart een tel over. De Parijse kunstliefhebber was namelijk Armand Dorville. Armand Isaac Dorville, een Jood.

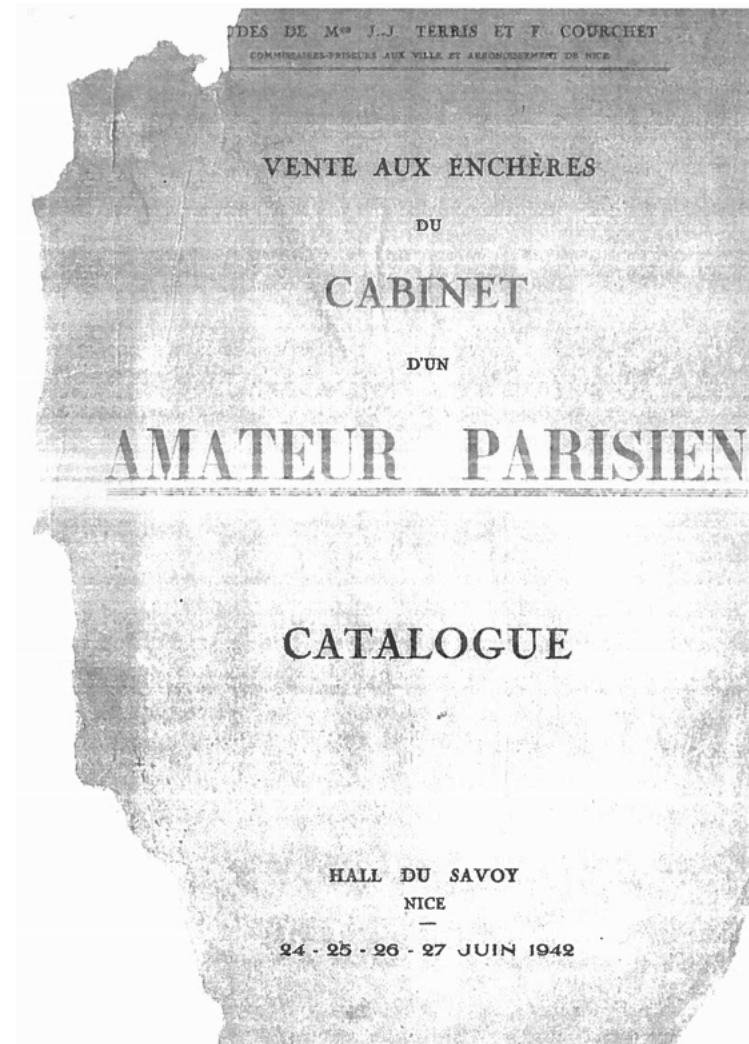
In haar boek dat vorig jaar uitkwam, beschrijft ze dat Dorville een vooraanstaande advocaat en politicus uit Parijs was. Al snel na de bezetting vluchtte hij met zijn kunstcollectie naar zijn kasteel in de Dordogne. Daar overleed hij in juli 1941. Kinderen had hij niet. Zijn broer zat in het verzet, zijn twee zussen en hun kinderen werden opgepakt en overleden in Auschwitz.

Er was nog een andere reden waarom de familie de erfenis aan haar neus zag voorbijgaan. 'In 1941 nam het Vichy-regime een wet aan om de eigendommen van Joodse bedrijven en eigenaars te ariseren', mailt Antoine Dijkpa, die de familie Dorville vertegenwoordigt. 'Het idee was om elke Joodse invloed uit de economie te halen en een arische beheerder aan te stellen. In dit geval was dat Amédée Croze. Hij besliste om de kunstcollectie te veilen. Omdat de Joodse familieleden uit hun rechten ontzet waren, hebben ze niet uit vrije wil kunnen instemmen met de veiling. Het ging dus om een gedwongen verkoop.'

Anonieme veiling

De veiling vond plaats in het chique hotel Savoy Palace in Nice. Er waren drie dagen nodig om de 450 loten erdoor te jassen. Daaronder twee schilderijen van Pierre-Auguste Renoir, vier van Pierre Bonnard, zeven van Félix Vallotton en negen van Edouard Vuillard. Verder waren er 95 aquarellen van Constantin Guys. Vanwege dat ronkende aanbod werd er duchtig campagne gevoerd. Hoewel de veiling geanonimiseerd was (*un amateur parisien*), wisten ingewijden in het kunstcircuit maar al te goed wiens collectie onder de hamer ging.

Het is allerminst verbazend dat een van de meest vooraanstaande kunstinkopers van de nazi's, Hildebrand Gurlitt, zijn mannetjes uitstuurde. Hij bediende zich van bemiddelaars – zelf stel-

Cover van de veilingcatalogus uit 1942. © rr

Veilingeticket achteraan op de aquarel. © gse

de hij zich blijkbaar niet zo graag bloot aan de mediterrane zon. Het waren drie van de werken die hij er liet aankopen die onlangs in Berlijn werden teruggegeven aan de familie Dorville.

Een eerbiedwaardige instelling als het Louvre vond er geen graten in om haar hoofdconservator René Huyghe met een gevulde portefeuille naar het zuiden te sturen. Voor 294.622 Franse frank verzekerde hij zich van twaalf loten, waaronder vijf aquarellen van Constantin Guys en vier van Henri Monnier. De meeste daarvan zitten nog steeds in het museum. Dat bleek toen Polack er vorig jaar drie van opvroeg voor een expositie in het Mémorial de la Shoah in Parijs. Ze bracht het Louvre in verlegenheid door

ze prompt te claimen voor de erven Dorville.

En dan was er in de veilingcatalogus nog die kleurrijke aquarel van Félicien Rops. Dat leek ons dan weer iets om uit te pluizen.

In de catalogus van de veiling staat het aangeduid als lot nummer 370. *Etude pour la buveuse d'absinthe*, heet het. We hebben geluk: er is een afbeelding van. Een vrouw met een elegante, nauwsluitende blauwe jurk leunt tegen een pilaar met rood-gele banden. Daarop is een affiche te zien waarop 'bal' staat. Deze vrouw hoort bij het uitgaansleven. Haar ogen zijn donker aangezet, haar blik is dof en haar jukbeenderen zijn scherp afgetekend. Ze ziet er moe uit. Kunsthistorici denken dat het Marguerite Joliet is, bijgenaamd La Moustique, op het moment dat Rops haar tekende al verslaafd en zwaar ziek.

Digitale verkenning

Maar waar zou ze zijn? Zoals men uit een landschap kan aflezen in welke richting het water stroomt, zo is het een hypothese dat een kunstwerk misschien ooit terugkeert naar zijn roots. Daar heeft het een grote patrimoniumwaarde.

De website van de Vlaamse Kunstcollectie geeft 148 hits voor Félicien Rops, waarvan het overgrote deel etsen en gravures in het Museum voor Schone Kunsten van Gent. Ze is er niet bij.

De collega's van Brussel hebben hun collectie online staan. Daar staan zeventien stukken van Rops, waarvan een schilderij van een vrouw uit de Folies Bergère. Het zal allicht haar collega zijn. Zou ze zich dan in het Ropsmuseum in Namen bevinden? Op de website staat een *Buveuse d'absinthe*, maar het is een helio-gravure en ze is kleiner van stuk. Ze ziet er nog niet zo getekend uit. Het zou haar zus kunnen zijn, een paar uur vroeger op de avond.

Zuurvrij

België heeft nog één plek die veel werk op papier heeft: de Koninklijke Bibliotheek. De digitale catalogus geeft 3.652 treffers voor Félicien Rops. Gelukkig zijn er op *Buveuse d'absinthe* maar dertien. Dan nog weten we niet of het om vermeldingen in boeken gaat, om etsen, schilderijen of aquarellen. De conservator van het prentenkabinet, Joris Van Grieken, maakt ons wegwijs. Hij toont etsen, met en zonder kleur, en legt uit hoe Félicien Rops volop technieken hanteerde.

Een ware sensatie is het bezoek aan het depot, waar schuifkasten vol Rops zitten, netjes in bewaarmappen. Tijdens een restauratiecampagne hebben de stukken een nieuwe montage gekregen: ze zijn nu op een achtergrond van zuurvrij karton aangebracht. Hele reeksen erotische et-

Hoewel de veiling geanonimiseerd was, wisten ingewijden goed wiens collectie er werd verkocht

sen passeren, een Album Amicorum in rood leer en de sierlijke vrouwenportretten die hij voor het Parijse modehuis Duluc maakte. En dan zien we ze, in een kast met aquarellen: *La buveuse d'absinthe*.

Ook zij heeft een nieuwe montage gekregen. Maar op het oude karton, dat voor de historische correctheid bewaard is, kleefte in de rechteronderhoek een zalmkleurig etiket. Terwijl we ons laten uitleggen hoe Rops de aquareltechniek toepaste, aanvulde met gouache en zwart krijt hanteerde voor de aflijningen, kunnen we onze ogen niet van het etiket afhouden. 'Cabinet d'un amateur parisien', staat er. Bij het lotnummer heeft iemand in stevige blauwe potloodhalen het cijfer '370' ingevuld. Net als in de veilingcatalogus die in het archief van Parijs bewaard is. Er is geen twijfel meer mogelijk: dit is hetzelfde werk.

Ultiem bewijs

Tot onze verbazing heeft de Bibliotheek het ultieme bewijs in haar eigen documentatie zitten. In een van de aanwinstenlijsten, waarin de instelling haar aankopen per decennium groepeerd, staat als herkomst: 'Verzameling Dorville, geveild te Nice in 1942.' En ook nog: 'Gekocht van kunsthandel M. Lecomte te Parijs in 1968.'

'Uit onze aanwinstenlijst blijkt dat het bekend was dat de oorspronkelijke eigenaar Dorville heette', zegt interim-directrice Sara Lammens. 'We zullen na-gaan wat hier ten tijde van de aankoop over deze herkomst bekend was. Het is een prachtig werk dat we niet graag zouden afstaan, maar we onderschrijven de Washington Declaration die de restitutie van nazi-roofkunst regelt, en we zullen er ook naar handelen.'

Cartoon van Armand Dorville. © rr

Tot onze verbazing heeft de Bibliotheek het ultieme bewijs in haar eigen documentatie zitten